

I EDITORIAL

Milé čtenářky a čtenáři,

nejedná se o protimluv: sestavovat tematické číslo věnované psychoanalýze? Apokud se o to pokusíte, pak jakou psychoanalýzu budeme mít na mysli? Neposunul se po více než 130 letech existence její název do takové obecnosti, že se oprávněně můžeme ptát, co vlastně generický výraz *psychoanalýza* vyjadřuje? Možná že už nestačí pouze říct „jsem psychoanalytik“, ale psychoanalytický postoj vyžaduje upřesnění. Například norští psychoanalytici Gullestadová a Killingmo (2020) své analytické myšlení označují jako vztahově orientovanou analýzu charakteru. Psychoanalýza je rozmanitá a pestré jsou její jazyky. Vedle freudiánské tradice začínají být zejména po druhé světové válce slyšet post-freudiánští autoři a pronikavě rozšiřují psychoanalytickou metodu. Někteří z nich bohužel do svých inovátorských pokusů vdechli militantního ducha a začali sami sebe prohlašovat za jediné legitimní pokračovatele Freuda. Jean Laplanche (1987) nazývá ego psychologii, kleiniánství a lacaniánství třemi velkými post-freudiánskými dogmaty. V takto redukcionisticky pojatých modelech se stává analytická technika mechanickou a reprezentovanou idealizovaným vůdcem (Urribarri, 2017). Je nepopíratelné, že jeden z klíčových psychoanalytických pojmů – nevědomí – vychází z různých pojetí jednotlivých psychoanalytických škol, tak jak je načrtli Freud, Kleinová, Winnicott, Lacan, Bion a jejich žáci. K nepřístupnosti psychoanalýzy přispívají jak nesrozumitelní autoři, tak zneklidňující povaha regresivních a slovy nezachytitel-

ných stavů, kterými se psychoanalýza zabývá. V čtenářích mohou výpravy k „temnému kontinentu“ naší mysli, podobně jako poctivé hledání a prožití sebe sama (Andrejsová, 2021) probouzet tíseň, odpor, zvědavost i zmatek. Různé psychoanalytické „stáje“ mluví jazykem, který mnohdy nevysvětluje, ale pojednávané fenomény přibližuje tím, že jejich prožitek navozuje ve čtenáři. Poetický jazyk pokaždé neladí s nároky na vědeckost a racionální logiku. V současné psychoanalýze se mísí postoj hledání, myšlení a verbálního poznávání (rovina epistemologická) s postojem potvrzení druhého a vzájemného spolubytí (rovina ontologická), jež jde za hranice toho, co jde vyjádřit slovy. Editoři se rozhodli nesestavovat reprezentativní výbor současné psychoanalýzy, ale nechat na čtenářích, aby v jednotlivých uveřejněných příspěvcích nacházeli odpovědi na výše načrtnuté otázky. Mozaika současných českých a slovenských autorů představuje sondu do různých klinických a teoretických oblastí psychoanalýzy posledních let.

Roman Telerovský přibližuje pojetí prvního setkání s pacientem, ve kterém analytik již v předběžné konzultaci zahajuje jedinečnou psychoanalytickou rozmluvu, a namísto diagnostikujícího úsilí určit psychopatologii a míru analyzovatelnosti, podněcuje pacientův zájem o vlastní duševní fungování. Hledá způsoby, jak probouzet pacientovy možnosti stát se aktivním účastníkem psychoanalytického procesu. Tomáš Kufa a David Holub ve třech krátkých vlněných nutkavé neurozy přibližují některé

okamžiky psychoanalyticky orientované psychoterapie a demonstrují klinické podoby fantazijního ztvárnění v přenosových konstelacích a scénických aktualizacích včetně paralelního supervizního procesu. Jsou ukázkou toho, jak si raná infantilní přání nacházejí cesty ke klinickému vyjádření a také k zapojení terapeuta. Autoři se pokouší probudit úvahy o smyslu a obranné funkci deskriptivní diagnostiky v psychoterapeutickém a psychoanalytickém kontextu, a také poukazují na psychoterapeuticky problematickou dichotomii „neurotický a psychotický“. Nelehké vznikání celého čísla přispělo k tomu, že obsahuje dva původní příspěvky Davida Holuba. Editoři nakonec v psychoanalytickém čísle oba ponechali, aby zachovali jeho tematickou celistvost, přestože se vystavují poznámkám o editorově sebou opojeném grafomanství. Články představují způsob myšlení odehrávající se na hraně analyzovatelnosti. Přibližují události analytické hodiny a úvodního rozhovoru, které jdou na jedné straně částečně slovně zachytit, a současně na druhé straně ještě nejsou symbolizované a pochopitelné. První příspěvek pojednává o homonymech a slovní víceznačnosti (polysémii) v ukázkách analytických hodin. Můžeme naslouchat formě řeči a řečovým performancím jako něčemu, co se z dosud nevyjádřeného (*not yet*) nejen ohlašuje, ale současně se i nabízí k analytickému oslovení a otvírá nové významy. Druhý článek se v novém čtením Freudovy kazuistiky *Kateřina* pokouší zachycovat stopy spoluvytvářené dynamické scény mezi Freudem a mladou ženou. Na Freudově krátkém kazuistickém záznamu jednoho setkání můžeme sledovat zrození psychoanalytické volně asociativní metody. Čtenáři mají možnost

autorovy interpretace porovnat s původním Freudovým textem, s kazuistickou miniaturoou *Kateřina*, kterou uvádíme v plném rozsahu na konci příspěvku. Příspěvek Ivy Andrejsové se zabývá řečí snu v lacanovské psychoanalýze. Na imaginativní vlně zve k poslechu snu jako způsobu řeči. Pojímá sen jako poetický zápis, který naléhá na znovu-vedení touhy do pohybu, která uvízla díky traumatické zkušenosti. Na lacanovské inspirace navazuje přehledný článek *Gender jako fenomén après-coup a (ne)lineární temporalita genderové identity*. Dagmar Halo v něm rozpracovává to, jakým způsobem neustále reformulujeme, kým jsme, včetně zpětného vynalézání osobní genderové identity. Autorka přibližuje důležitý psychoanalytický koncept *après-coup*, který zachycuje retrospektivní prepisy nových a dříve netušených složek sebe sama. Jakub Kuchař se zaměřuje na otázku, která je v domácím diskurzu nedostatečně traktována jak ze strany příznivců, tak i odpůrců: je psychoanalýza vůbec vědou a pokud ano, tak v jakém smyslu? Jak se má psychoanalýza k vědám experimentálním a humanistickým? Při čtení Kuchařova textu se musíme ptát sami sebe, jak dalece jsme orientováni ve filosofii vědy, lingvistiky, sémiologii, naratologii, kvalitativních metodologiích zkoumání. Zda jsme jako analytici schopni kritické reflexe základů našeho oboru v konfrontaci s osobní zkušeností, nebo zda je pro nás snazší cesta vyznávání systému kusých a neměnných poznatků o člověku, zdraví a nemoci. Martin Babík ve svém, na místní analytické poměry ojediněle otevřeném textu dává nahlédnout do svého nitra. Představuje nám linii své osobní cesty k psychoanalýze a svůj vývoj a proměnu v jejím

průběhu s použitím neotřelých ilustrací. Upřímná sebereflexe a vnímavost k vlastní „emoční hlouposti“ analytika připomínají slova našeho společného učitele Václava Mikoty, že psychoanalytik, který si myslí, že nedělá chyby, je nebezpečný, neboť o nich vůbec neví. Vzájemně propojující se a ovlivňující linie osobního i odborného jsou vášnivým Babíkovým vyznáním a kantátou pro psychoanalýzu.

Přejeme vám zážitek inspirujícího i zneklidňujícího čtení.

David Holub a Jiří Jakubů

LITERATURA

- Gullestad, S.E., Killingmo, B. (2020). *The theory and practice of psychoanalytic therapy: Listening for the subtext*. Routledge.
- Urribarri, F. (2017). *On clinical thinking: the extension to the psychoanalytic field towards a new contemporary paradigm*. In: *The Greening of Psychoanalysis: André Green's New Paradigm in Contemporary Theory and Practice*. Ed. R. J. Perelberg & G. Kohon. London: Karnac.